

визначеннях з предмету, неповному виконанні практичної роботи та при неможливості формулювання власної думки при виконанні типових задач діяльності.

Оцінка “незадовільно” виставляється студенту за відсутність системних знань, відтворення навчального матеріалу на рівні розпізнавання, фрагментарно, неправильне розуміння законів, теорій, фактів, явищ, понять.

Представлена система оцінювання дає можливість викладачам постійно контролювати як в процесі навчання студенти засвоїли матеріал програми, коригувати його розуміння, сприяє більш якісному вивченню матеріалу дисципліни, підвищує зацікавленість студента, і, як наслідок, ефективність засвоєння матеріалу, робить процес оцінки знань та вмінь прозорим та доступним. Окрім того, існує неперервний зворотній зв'язок студент ↔ викладач, який дозволяє своєчасно змінювати і покращувати методику навчання.

Література

1. Черних В.П., Зименковський Б.С, Гриценко І.С. Органічна хімія: підручник / Під ред. В.П. Черниха. — 2-е вид., випр. і доп. — Х.: Вид-во НФаУ; Оригінал, 2007. — 776 с.
2. Сборник тестов по органической химии: учеб. пособие / Под ред. В.П. Черных. — Х.: Изд-во НФаУ; Оригінал, 2005. — 376 с.
3. Самостійна робота студентів: Метод. реком. для викладачів / В.П.Черних, Л.Г.Кайдалова, І.А.Зупанець, З.М.Мнушко, Т.В.Карамішева. — Х.: , Видавництво НФаУ; 1999. — 44с.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Т.І. Марценюк
м. Полтава, Україна

За останні роки змінилися погляди батьків на школу та їх вимоги щодо здобуття дітьми освіти. Батьки мають можливість вибирати ту школу, яка, на їх погляд, надає не тільки глибокі знання, а і виявляє здібності їх дітей, працює на перспективу. Тому у школі повинні працювати справжні інтелектуали, які здатні закласти основу для майбутнього професійного вибору учнів.

Проблему виявлення, розвитку й педагогічної підтримки здібних та обдарованих учнів, розкриття їхнього потенціалу вважаю однією з основних у нашій школі.

Обдаровані діти – майбутній цвіт нації, інтелектуальна еліта, гордість і честь України, її світовий авторитет, а тому перед кожним педагогічним колективом стоїть завдання спрямоване на забезпечення формування інтелектуального потенціалу нації шляхом створення оптимальних умов для всебічно обдарованої молоді . [3;с 3];

Задача номер один – створити привабливий імідж навчального закладу, щоб у дітей було бажання відвідувати школу з радістю і надією. Основою формування іміджу успішності є розуміння наступних положень:

- кожна дитина має задатки;
- кожна дитина прагне реалізувати свої здібності.

Здібності та задатки розвиваються та реалізуються при умові сприятливого зовнішнього середовища і сукупності внутрішніх потенцій. Обдарована дитина - це така дитина, що відрізняється від однолітків яскравими видатними здібностями, або має внутрішні передумови для високих досягнень, в тому або іншому виді діяльності. Під здібностями слід розуміти індивідуальні особливості, які дозволяють при сприятливих умовах успішно оволодівати діяльністю. **Обдарованість** — це своєрідне поєднання здібностей і особистісних якостей людини. Розвиток і виховання обдарованих дітей вирішує проблему формування творчого потенціалу суспільства. У розвитку творчих можливостей учнів велике значення має випереджальний характер навчання й виховання.[1; с 1];

Що потрібно для того, щоб вкласти в дитину уміння мислити, самостійно здобувати знання, самореалізовуватися? Потрібне усвідомлення педагогічним колективом пошуку оптимальних шляхів для формування іміджу школи через здійснення соціально-

орієнтованого підходу до процесу навчання і виховання?

По-перше, згуртований колектив одноступенів, людей з високою культурою, бажаючих працювати по-новому, орієнтуючись на дитину, на її особистісний розвиток. По-друге, адміністрація, яка була би каталізатором всього нового, перспективного, зуміла би адаптувати всі нововведення для даної школи, мотивувати колектив на плідну роботу. В основі всіх перетворень в закладі – позитивна мотивація на досягнення успіху

Основа нашої роботи з обдарованими дітьми базується на принципах :

– орієнтація на вищі кінцеві результати;
– безперервна передача знань(навчатися й навчати інших необхідно стільки, скільки потребує досконале володіння темою);

– співпраця й товариська взаємодопомога;

– різноманітність завдань;

– навчання за здібностями;

Напрямами роботи є:

– виявлення та відбір обдарованих дітей;

– навчання , виховання та розвиток обдарованих дітей;

– науково- методичне забезпечення роботи з обдарованими учнями;

– стимулювання та заохочення навчальної й позакласної діяльності учнів;

Як організована робота вчителів нашої школи з обдарованими дітьми?

1. Вчителями вивчаються характерні особливості обдарованих дітей, планується специфіка роботи з ними.

2. Створюються індивідуальні плани роботи з обдарованими дітьми учителями-предметниками та класними керівниками.

3. Проводяться бесіди вчителів, які працюють з обдарованими дітьми, з психологом школи.

4. Розглядаються питання роботи з обдарованими дітьми на педрадах та засіданнях шкільних методичних об'єднаннях.

5. Організуються роботи спецкурсів, згідно з творчими потребами дітей.

6. Проводяться в школі предметні тижні, до участі в яких залучаються обдаровані діти.

7. Організовуємо і проводимо предметні олімпіади з базових дисциплін серед учнів 5-11 класів.

8. Систематичними є підготовки дітей до участі у міських та обласних олімпіадах з базових дисциплін.

Удосконалити навчально-виховний процес з обдарованими дітьми, дати їм ґрунтовні, міцні знання, озброїти їх практичним розумінням основ наук допомагає, насамперед, періодичність проведення олімпіад з основ наук, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, КВК, турнірів, конкурсів знавців, вікторин, інтелектуальних змагань, ігор, семінарів, систематичність проведення творчих тренінгів, тощо.

Щороку плануємо і залучаємо обдарованих учнів до написання та захисту науково-дослідницьких робіт. Маємо дуже приємні і втішаючи результати!

У роботі з обдарованими дітьми вчителі школи використовують такі форми навчання: індивідуальні, фронтальні, групові. Фронтальні заняття – дискусії, семінари, організаційно-діяльнісні ігри, рольові ігри. **Групові заняття** – парні, постійні групи із зміною функцій їх учасників, груповий поділ класу з однаковим завданням, з різним завданням. Із загальним звітом кожної групи перед усім класом. Особливою популярністю серед обдарованих дітей користуються дискусійні форми (дебати, "круглі столи", невеликі сесії, ділові бесіди типу інтерв'ю, шкільні лекції, семінарські заняття).

Серед засобів навчання важливе місце займає дидактичний матеріал, який учитель використовує для залучення учнів до роботи з книжкою, іншими джерелами знань, для організації самостійних робіт на уроці та вдома, а також для оперативного контролю за

засвоєнням знань. Ефективність проведення самостійної роботи учнів залежить від дотримання багатьох умов: посиленості завдання; інструктажу вчителя про порядок виконання завдань, визначення необхідного часу для окремого етапу на самостійну роботу, відповідність відведеного часу щодо обсягу та ступеня складності завдань; диференційований підбір завдань з вищою складністю для здібних учнів, які цікавляться певною дисципліною значно глибше; чіткої організації навчальної діяльності (щоб кожен учень виконував завдання самостійно); диференційованої допомоги учням у виконанні завдання (але без підказування); підготовки вчителем списку додаткової науково-популярної літератури для виконання індивідуальних складніших завдань; підбору таких завдань, які при самостійній роботі з підручником, довідковою літературою, вимагають від учнів осмисленого перетворення тексту даного параграфа; письмово-графічного оформлення результатів самостійної роботи; завершення результатів самостійної роботи самоконтролем і контролем з боку вчителя, поєднання індивідуальної, групової і загально класної форм організації навчальної діяльності.[2; с 32];

Шкільними методичними об'єднаннями вчителів природничо-математичного циклу, гуманітарного циклу розроблені методичні матеріали по роботі з обдарованими учнями, підготовки їх до участі у олімпіадах, конкурсах МАН, інтелектуальних турнірах, конференціях.

Я вважаю, що для успішної роботи з обдарованими дітьми вчителів потрібно:

1. Використовувати у своїй роботі систему пошуку обдарованих і талановитих дітей.
2. Виявляти здібності учнів за такими параметрами:
  - характеристика уваги;
  - особливості мислення;
  - характеристика пам'яті;
  - особливості темпераменту з урахуванням їх в організації навчальної діяльності.
3. Внести зміни до поурочних і тематичних планів, де передбачалась би цілеспрямована робота з кожною обдарованою дитиною.
4. Використовувати на уроках мотиваційні установки, які орієнтують учнів на навчання "хочу все знати", а не "хай мене навчать".
5. Практикувати на уроках самостійні творчі завдання, роботи пошукового характеру. Поєднати навчальні знання з науковим пізнанням: науковим пошуком істини, експериментуванням, спостереженням у природі, синтезом і аналізом природних явищ.
6. Доцільно проводити для учнів старших класів пізнавальні, комп'ютерні, дидактичні ігри, турніри кмітливих, вікторини з предметів: елементи змагання, що містяться в іграх, сприяють розвитку здібностей, творчій активності, залучають учнів до життя.
7. Також, вважаю, доцільно практикувати **ділові ігри**: школярі – дійові особи ділової гри, від них залежить результат, їм приймати остаточне рішення в нестандартних ситуаціях.
8. Учитель не повинен вихвалити кращого учня. Не потрібно вирізняти обдаровану дитину за індивідуальні успіхи, краще заохотити спільні заняття з іншими дітьми.
9. Учителеві не варто приділяти багато уваги навчанню з елементами змагання. Обдарована дитина частіше від інших ставатиме переможцем, що може викликати неприязнь до неї інших учнів.
10. Учитель не повинен робити з обдарованої дитини "вундеркінда". Недоречно акцентування на її винятковості породжує роздратованість, ревності друзів, однокласників. Інша крайність - зловмисне прилюдне приниження унікальних здібностей - звичайно, неприпустима.
11. Учителеві необхідно пам'ятати, що в більшості випадків обдаровані діти погано сприймають суворо регламентовані заняття, що повторюються.

Література

1. Груненко О.Г. Домашнє завдання учнів як засіб підвищення якості освіти та розвитку обдарувань учнів. Методично – науковий журнал «Завучу все для роботи» №1-2 2011 рік, с. 2

2. Серган В.Г. Підвищення професійної компетентності педагогів. Методично – науковий журнал «Завучу все для роботи» №1-2 2011 рік, с. 32-41.

3. Гаценко Л. Система роботи з обдарованими школярами. Всеукраїнська газета для заступників директорів навчального закладу «Завуч» №25 2011 рік.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГЕОГРАФІЯ» У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

*В.В. Машикіна, О.І. Сінна
м. Харків, Україна*

Виробнича практика відноситься до однієї з найважливіших форм професійної підготовки майбутніх географів у період навчання у вищому навчальному закладі. Вона дає змогу студентам реалізувати на практиці ті теоретичні знання, які вони одержали за період навчання в університеті. В роботі географа зустрічається велика кількість моментів, які неможливо вивчити теоретично, їх можливо зрозуміти та навчитися виконувати тільки в процесі практичної діяльності. Крім того, у професійній діяльності географ найчастіше стає профільним фахівцем і працює у певній галузі науковим співробітником, картографом, ґрунтознавцем тощо.

Виробнича практика рівня бакалавра на кафедрі фізичної географії та картографії геолого-географічного відділення Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна проводиться для денного відділення – наприкінці 6 навчального семестру, для заочного відділення – у 9 навчальному семестрі. Терміни проходження практики визначаються щорічно згідно навчального плану підготовки бакалавра географії. Денне відділення – з кінця травня до початку липня, всього 5 тижнів, заочне відділення – протягом двох тижнів.

Мета виробничої практики – поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення циклу дисциплін за роки навчання, відпрацювання набутих і здобуття нових вмінь і навичок за спеціальністю шляхом ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей, безпосередньої роботи в них, а також збір матеріалу за темою науково-дослідної роботи.

Відповідно до мети, кафедра фізичної географії та картографії має багаторічний досвід організації практики таким чином, щоб після 3 курсу студенти отримали комплексне уявлення про сфери своєї професійної діяльності. Завдання, які постають перед студентами на початку практики: ознайомлення з виробничими, науковими та освітніми установами, організаціями, підприємствами географічної та картографічної галузей регіону проходження практики; здобуття нових вмінь і навичок за спеціальністю шляхом участі в роботі бази проходження практики під керівництвом спеціаліста даного напрямку; збір матеріалу для виконання індивідуального науково-дослідного завдання, зокрема в бібліотеках, архівах, фондах організацій та шляхом консультацій зі спеціалістами даного напрямку; ознайомлення з туристично-рекреаційним потенціалом міста (регіону), де проходить практика. Узагальнюючи, постає три обов'язкові блоки практики. Основним завданням є проходження практики безпосередньо в установі, що пов'язана з тематикою майбутньої кваліфікаційної роботи, збір необхідного матеріалу та консультування з фахівцями. За таким зразком організована виробнича практика в більшості вищих навчальних закладів України.

У досвіді кафедри фізичної географії та картографії привнесена також друга важлива складова – ознайомлення студентів з різними установами географічного профілю шляхом відвідування цих установ, організації відкритих лекцій фахівців, одно- або дводенного колективного стажування студентів у певній установі. За рахунок цього, під час виробничої практики студенти вдосконалюють такі вміння і навички: укладання картографічних творів у межах технологічного процесу на виробництві; освоєння сучасних технологій наукових